

R A P P O R T

inzake de orgelvoorziening in de

NH - KERKBOERDERIJ

te

H O O G E V E E N

- o -

S T E F T U I N S T R A

november 1991

- o -

R A P P O R T

inzake de orgelvoorziening in de

NH - KERKBOERDERIJ

te

H O O G E V E E N

- o -

S T E F T U I N S T R A

november 1991

- o -

I N H O U D

	Pagina
I. Globale beschrijving en beoordeling van het huidige orgel	3
II. Aanbevelingen m.b.t. de aanschaf van een elektronisch imitatie- pijporgel, danwel een gebruikt of nieuw te bouwen pijporgel	5
a. Algemeen	5
b. Het elektronisch orgel	5
c. De plaats van het orgel	6
d. De akoestiek van de Kerkboerderij	6
e. Een gebruikt pijporgel	6
f. Vervangende nieuwbouw	7
III. Beoordeling van de tot nu toe binnengekomen offertes en andere aanbiedingen	8
Voorkeuraanbeveling	10
IV. Aanbevelingen m.b.t. de te volgen procedure	11
V. Bijlagen:	
1. Notitie NH Orgelcommissie aangaande het elektronisch orgel	12
2. Relevante notities uit het Rapport Beginselen Kerkbouw der NH kerk	15
3. Offerte fa. Pels & van Leeuwen BV dd. 27-11-1990	18
4. Offerte M. Ruiters Orgelmakers BV dd. 22-4-1991	24
5. Door schrijver dezes samengestelde basisinformatie m.b.t. het aanbacht van het orgelmaken en de werking van een orgel	30
6. Notitie Werkwijze NH Orgelcommissie	42

- o -

I. GLOBALE BESCHRIJVING EN BEOORDELING VAN HET HUIDIGE ORGEL.

Het huidige orgel is een instrument, dat in 1988 in deze kerk is geplaatst door een amateur-orgelbouwer en is afkomstig uit Wijhe.

De makelij er van is heterogeen, d.w.z. diverse losse onderdelen zijn geassembleerd tot een instrument. De oudste delen dateren van eind-19e eeuw (windlade en mechaniek), het pijpwerk is grotendeels vroeg-20e eeuw en van fabrieksmatige makelij. Deze laatste kwalificatie duidt op een minder goede (klank-)kwaliteit. Tot aan het begin van deze eeuw en vanaf ca. 1960 kan worden gesproken van het orgelmaken als ambacht, uitgevoerd door kleine gespecialiseerde bedrijven. In de tussenliggende periode kan worden gesproken van een fabrieksmatig assemblageproces, waarbij de beginselen van klankschoonheid en mechanische overbrenging minder relevant werden geacht (zie de bijlagen op pag. 25 en 30).

De dispositie van het instrument is als volgt:

Prestant	8 voet	Manuaalomvang C - f3
Holpijp	8 vt	Aangehangen pedaal; omvang C - d1
Octaaf	4 vt	
Fluit	4 vt	Eenvoudige geschilderde orgelkas; de zij- en achterwand met panelen van meubelplaat.
Quint	3 vt	
Woudfluit	2 vt	
Mixtuur		Kleine magazijnbalg onderin de kas; de orgelmotor is op de zolder geplaatst en aangesloten met PVC-buis.

De windlade, alhoewel grof van makelij, is nog het beste onderdeel van het instrument en gemaakt van degelijk, orgelmatig materiaal.

Het metalen pijpwerk is van harde legering, heeft geperste labia en is voorzien van vele en diepe kernsteken. Het frontpijpwerk is van zink, een minderwaardig metaal voor dit type orgels.

De gedekte houten registers zijn van minder goede kwaliteit naaldhout. De toon ervan is 'klein' met weinig draagkracht.

De intonatie is noodzakelijkerwijs ingehouden uitgevoerd. Derhalve zijn klankvolume en draagkracht volkomen ontoereikend. Het klankkarakter is derhalve dood en zonder zeggingskracht. Een onartistiek instrument. Zou het pijpwerk sterker worden geïntoneerd, dan zal de klank kaal en star zijn en qua volume nog steeds ontoereikend.

Slechts 5 jaren staat het huidige orgel in de Boerderijkerk. Vooraf aan en tijdens de plaatsing is geen deskundig advies ingewonnen. Al gauw was duidelijk dat het instrument niet voldeed aan de wensen.

De huidige staat laat veel te wensen over. De afregeling van de windlade is niet geheel correct, hetgeen enige lekkage geeft. Met name het pijpwerk is in verwaarloosde staat en houdt slecht stemming, dit laatste ook vanwege een onjuiste drukverhouding in de pijpvoet en bij de kernspleet. Een hoofdgebrek, dat slechts met grote kosten, nl. een herintonatie deels zal kunnen worden verholpen.

Ik acht dit echter niet raadzaam. Gedurende het wachten op betere tijden kan enig gericht onderhoud een voorlopige positieve uitwerking hebben. Daarbij zou kunnen worden overwogen vooraf aan het bijstemmen de winddruk te verhogen, om zodoende nog enige verbetering te verkrijgen.

Conclusie: Het huidige orgel is volkomen ontoereikend voor haar taak. Theoretisch zouden als mogelijk bruikbare onderdelen aan te merken zijn de windlade en het raamwerk van de orgelkas. Zie hiervoor verder op pag. 7. Bovendien is gebleken dat goedkoop duurkoop is en dat met name in gebouwen als de Boerderijkerk het vrij nauw steekt voor wat betreft de aanschaf van een geschikt orgel.

4. Het elektrische orgel

Om de waarde van het elektrische orgel ten opzichte van het huidige orgel te bepalen, is het noodzakelijk om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen. Dit kan op twee manieren worden gedaan. De eerste manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden. De tweede manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De eerste manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De tweede manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De derde manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De vierde manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De vijfde manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De zesde manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De zevende manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De achtste manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De negende manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

De tiende manier is om de waarde van de onderdelen van het elektrische orgel te bepalen op basis van de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel. Dit kan worden gedaan door de huidige marktwaarden van de onderdelen van het elektrische orgel te vergelijken met de huidige marktwaarden van de onderdelen van het huidige orgel.

II. AANBEVELINGEN M.B.T. DE AANSCHAF VAN EEN ELEKTRONISCH IMITATIE-PIJPORGEL, DANWEL EEN GEBRUIKT OF NIEUW TE BOUWEN ORGEL.

a. Algemeen.

Uitgangspunt voor een investering in een orgel in de NH kerken is de door de Synode bekrachtigde wens, dat voor iedere bestede gulden die mogelijkerwijs kan worden uitgegeven, de beste kwaliteit zal moeten worden gezocht. Het beleid van de Provinciale Colleges van Toezicht, de Generale Financiële Raad en de NH Orgelcommissie is dan ook hierop gericht.

Als adviseur, werkend binnen dit kader, tracht ik in dit rapport dan ook aanbevelingen te formuleren die recht doen aan deze visie.

b. Het elektronisch orgel.

Inzake de aanschaf van een elektronisch orgel kan worden verwezen naar bijlage 1, pag. 12. Met name het hierin genoemde aspect van de artistieke, alswel de afschrijving c.q. commerciële waarde acht ik voor een gedegen afweging van groot belang.

De keuze tussen hetzij een elektronisch, hetzij een pijporgel is de vraag van goed beleid-op-termijn of het zoeken van geleghedso oplossingen-op-korte-termijn.

Een goed (= 'echt') elektronisch orgel is inmiddels ook duur. De afschrijving ervan verloopt echter even snel als van de goedkopere merken.

Elke 15 jaar een nieuw elektronisch orgel aanschaffen betekent over 60 jaar een investering van globaal 5 maal f 40.000,— is f 200.000,—. Hierbij is niet gerekend met kostenstijgingen. Deze is echter momenteel ca. 5% per jaar. Voor de aanschaf kan niet gerekend worden op financiële steun van de GFR.

Daarbij moet over de laatste 5 jaar levensduur van elk instrument rekening worden gehouden met onderhoud, gemiddeld f 1.000,— per jaar.

De eenmalige aanschaf van een toereikend nieuw pijporgel is ca. f 250.000,— waarde vast. Het onderhoud om de twee jaar is ca. f 1.000,—. Na 20 jaar zal een grote schoonmaakbeurt nodig kunnen zijn van ca. f 10.000,—. Een restauratie zal over ca. 70 jaar nodig zijn. Het beroemde historische orgelbezit in ons land toont aan dat pijporgelmateriaal uit bv. de 18e eeuw klinkt alsof de pijpen gisteren in het orgel zijn gezet.

Bij verdergaande samenvoeging van gemeenten (toek. SOW) en eventuele noodzakelijke inkringing van aantallen gebouwen van de NH-gemeente zal een goed pijporgel van de hand kunnen worden gedaan voor vrijwel dezelfde som als die van de aanschaf.

Bij de aanschaf kan gerekend worden op financiële steun van tenminste de GFR.

Als artistieke afweging geldt hier het aspect van een dreunend geluid zonder voldoende melodievoering en draagkracht (ook bij de nieuwste digitale apparaten) tegenover een altijd natuurlijk geluid met draagkracht, waarnaar het decennia lang probleemloos en plezierig luisteren is.

Voor informatie m.b.t. langdurige ervaring met een op zich genomen goed elektronisch orgel verwijs ik u naar dhr. T. de Jong, Pres. Kerkvoogd van de NH gemeente te Hoogkerk (-Groningen), tevens lid van de Adviesraad van de Provinciale Kerkvoogdijen in de prov. Groningen, tel. 050-565953.

c. De plaats van een orgel.

Hierbij wordt verwezen naar bijlage nr. 2, extracten uit het Rapport Beginselen voor de Kerkbouw uit 1954. Het hier geciteerde hoofdstuk heeft haar actualiteit nog volledig behouden.

De beste plaats acht ik derhalve de plaats waar ook het huidige orgel staat, nl. op de aparte orgelgalerij achter de zingende gemeente.

Deze plaats biedt voldoende ruimte in de breedte en diepte, doch de hoogte is enigszins begrensd, nl. maximaal 3.46m.

Het maten van het huidige orgel zijn: - hoogte 3.16m
breedte 2.59m
diepte 1.23m.

d. De akoestiek van de Kerkboerderij.

Deze vormt een apart probleem in de keuze van een orgel. Na de laatste aanpassingen is de situatie wel enigszins verbeterd, doch deze kan nog verder worden geoptimaliseerd.

Het verdient dan ook aanbeveling in het kader van de plaatsing van een passend orgel de akoestiek van de kerkruimte verder te verbeteren. Daarvoor is nodig het volledig dicht maken van de binnenkantbekleding van het dak en het stucen van muurpartijen. De daartoe te gebruiken materialen dienen vrij hard te zijn, zodat geluidsreflexies in diverse richtingen minder gedempt worden.

De aard en vorm van de ruimte in relatie tot het vrij groot aantal zitplaatsen en en het navenante aantal zondagse kerkgangers blijft echter dusdanig, dat aan een orgel de hoogste klankwaliteit gesteld moet worden, i.e. maximale draagkracht en volume en toch helder en zingend zonder op den duur vermoesend te zijn.

Deze eis vraagt om een met de best geeignende materialen gebouwd orgel, dat bovendien artistiek is geconcepiseerd en geïntoneerd. Er zijn relatief weinig orgelmakerijen in Nederland die een dergelijke eis kunnen verwezenlijken.

Iedere andere oplossing, alhoewel wellicht goedkoper, zal gedoemd zijn te mislukken.

e. Een gebruikt pijporgel.

Een gebruikt pijporgel kan een goede mogelijkheid zijn. Er zijn echter een aantal stringente voorwaarden:

- Het kasmaten moeten in overeenstemming zijn met de beste plaats in de kerk (zie hierboven). Indien echter geen kas voorhanden is, moet het binnenwerk binnen de bestaande kas op een verantwoorde wijze kunnen worden geplaatst;
- Het concept van het orgel moet dusdanig zijn, dat een toereikend klankvolume haalbaar is en dat o.a. de vereiste stemmen daarvoor aanwezig zijn. Veel aangeboden Engelse orgels voldoen niet aan deze eis, daar deze instrumenten t.b.v. de typisch Engelse koorbegeleidingspraktijk zijn gebouwd en niet voor een stevige Nederlandse gemeentezang in een geluidsabsorberende ruimte;
- Het instrument moet uit even goede materialen zijn vervaardigd dan nieuwbouworgels en dient tevens in goede staat te verkeren, zodat slechts minimale aanpassingen noodzakelijk zijn. Zo niet, dan kan men beter een nieuw orgel laten maken.
- Een geoffreerd nieuwbouworgel dat in serie wordt gemaakt kan even slecht passen dan een ouder instrument, welke niet aan een of meerdere van de bovenstaande voorwaarden voldoet (zie bv. pag. 22).
- De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft mij desgevraagd laten weten, dat in geval van een mogelijke aankoop en plaatsing van een in principe monumentwaardig orgel in de Boerderijkerk, dit project helaas niet voor subsidiering in aanmerking kan komen vanwege de niet passende en slecht klinkende omgeving.

- Desalniettemin is het uiteraard mogelijk dat t.z.t. toch een geschikt reeds bestaand instrument kan worden aangekocht. Het tijdstip waarop deze kans zich voordoet kan volgende week zijn, doch kan misschien ook nog jaren duren.

f. Vervangende nieuwbouw.

Op dit moment lijkt het meest voor de hand liggend de aandacht te richten op vervangende nieuwbouw. Ook dhr. Van Straten adviseerde U dit reeds in het schrijven namens de NH Orgelcommissie/Leidschendam dd. 21-2-1991.

Het grote voordeel van nieuwbouw in dit geval is, dat het te maken concept geheel kan worden afgestemd op deze zeer moeilijke ruimte. Het zal een orgel moeten zijn met relatief wijde mensuren en spelend op een hoge winddruk, waarbij de pijpfabricatie dusdanig dient te zijn (i.c. makelij en metaallegering), dat een maximaal dragende toon per pijp kan worden verkregen. Bij wijze van voorbeeldklank zou globaal gedacht kunnen worden aan de orgels te Oosthuizen (NHoll.) of Krewerd (Gr.). In deze gevallen kan dan ook met tenminste 8 manuaalregisters worden volstaan.

In dit licht bezien zou moeten worden bekeken of de bestaande windlade van het huidige orgel in een dergelijk concept naar behoren zou kunnen functioneren. Kan dit niet (de lade zal de juist berekende hoeveelheid lucht moeten kunnen doorlaten en plaats moeten kunnen bieden aan 8 registers met relatief wijde pijpen), dan dient een nieuwe windlade te worden gemaakt. Wellicht is inschatting m.b.t. het laatstgenoemde op dit moment het meest reeel.

Indien nieuwbouw-ineens vooreerst te duur zou zijn, biedt het reserveren van enige registers een goede mogelijkheid de spaartijd enige jaren te spreiden. Hierbij worden de te plaatsen registers wel mechanisch voorbereid, doch de pijpen nog niet geplaatst. Ook een volledige reservering van het aparte pedaalwerk is een goede mogelijkheid. Dit geeft in de eerste aanschaf een aanzienlijke besparing. Nadien is ook het technische deel goed aan te leggen. En, een apart pedaal is mooi meegenomen, doch voor de basisfunctie van het orgel, nl. de begeleiding van de gemeentezang, niet onmisbaar.

III. INVOERINGS VAN DE TOT NU TOE BINNENKOMEN OFFERTES EN ANDERE AANBIEDINGEN.

Offerte - Pels & Van Leeuwen dd. 27-11-1990.

De optie-Pels is op het eerste gezicht wellicht het meest aantrekkelijk: de oude lade wordt gerestaureerd en de kas blijft deels behouden.

Bij verdere bestudering en vergelijking zijn er toch klemmende vragen:

- De manuaaldispositie is te klein; het is zeer de vraag of op de voorgestelde wijze een royaal klinkend orgel als omschreven in het vorige hoofdstuk kan worden gerealiseerd. De fa. moet hiervoor immers eerst het huidige instrument uitvoerig bestudeerd hebben, zowel ter plaatse als in de orgelmakerij. Het heeft er schijn van dat e.e.a. niet ten grondslag heeft gelegen aan de ingediende offerte.
- Prijsvergelijking met de offerte van de fa. Ruiter geeft aan dat Pels niet goedkoop is in relatie tot de kwaliteit die deze firma doorgaans levert.
- Het aangeboden 4 voets positief is ten enen male onvoldoende voor de kerk (pag. 22). U doet er dan nog beter aan het bestaande orgel op te knappen en enigszins luider te krijgen. Een orgelmakerij die het artistieke belang voorop heeft staan en het beste wil voor de opdrachtgever offreert niet een dergelijk instrument voor een ruime als deze.
- Een totale uitvoering van alle in de genoemde offerte punten (die ik alle als minimaal nodig acht in de Boerderijkerk) betekent een kostprijs voor 8 registers (waarvan 1 in het pedaal) van f 182.600,— excl. BTW.
- Incl. bijkomende kosten als schilderwerk, elektra, advieskosten, BTW en een post-onvoorzien schat ik de totale kostprijs-incl. van dit werk op f 231.314,— op basis van de huidige lonen.
- Voor loonkostenstijgingen dient men momenteel rekening te houden met gemiddeld 7.5% per jaar i.v.m. de komende resultaten van nieuwe CAO-onderhandelingen.
- Reserveringen zijn bij deze aanbieding niet mogelijk, behalve het vrije pedaal. Daar echter de manuaaldispositie te klein is en een toereikend volume niet zeker is, is een reservering van het pedaal in dit geval niet aan te raden.

Offerte - M. Ruiter dd. 22-4-1991.

Gezien mijn eerdere opmerkingen omtrent de beste plaats van een orgel in de Boerderijkerk acht ik optie a. niet relevant.

De bouwfilosofie van de firma komt overeen met die welke in bijlage 5. is opgenomen. Deze fa. staat bekend als betrouwbaar en met goede en serieuze aanbiedingen voor een redelijke prijs.

Dit spreekt uit het voorstel-B, hetgeen ik alleszins redelijk vind. De kwaliteit van dit werk is in relatie tot de prijs beter dan bij de offerte-Pels.

Bovendien bieden zij een inruilprijs voor delen van het oude werk. U wordt er beter van en die delen van het binnenwerk die mogelijk herstel rechtvaardigen kunnen mogelijk worden geplaatst in een daarvoor werkelijk geschikte ruimte.

Gezien mijn opmerkingen omtrent het te kiezen klankkarakter aan de hand van enkele voorbeeldorgels acht ik een Sexquialter II-III doorlopend geschikter dan een Cornet III-discant.

Wel zou het delen van enkele registers in bas en discant aanbeveling verdienen i.v.m. de uitbreiding van de registratiemogelijkheden, bv. het spelen met een uitkomende stem.

Het idee van vleugeldeuren, ook bij het huidige front, is beachtenswaard. Het is relatief goedkoop, de positieve klankwerking ervan is onmiskenbaar en het aanzien van het instrument krijgt er meer allure door. Bovendien kan het binnenwerk

geheel worden afgesloten; een belangrijk gegeven in een multi-functioneel gebouw als de Boerderijkerk.
De plaats van de balg zou ook in plan-B beter apart in een kast achter het orgel kunnen zijn i.v.m. een fraaier windkarakter. Bovendien kan hier bovenop het eventueel later toe te voegen vrije pedaal een plaats krijgen.

Een totale uitvoering van de offerte-Ruiter, incl. een Sexquialter II-III i.p.v. een Cornet, drie bas en discantdelingen, een balgkas achter het orgel en vleugeldeuren betekent een geschatte kostprijs voor 8 manuaalregisters plus 1 register in het pedaal van ca. f 170.000,— excl. BTW. Hierbij is het inruilbedrag voor enkele oude onderdelen inbegrepen.

Incl. bijkomende kosten als schilderwerk, elektra, advieskosten, BTW en een post-onvoorzien schat ik de totale kostprijs—incl. van dit werk op f 240.696,— op basis van de huidige lonen.

Voor loonkostenstijgingen dient men momenteel rekening te houden met gemiddeld 7.5% per jaar i.v.m. nieuwe CAO-onderhandelingen.

De opgegeven reserveringen zijn goed uitvoerbaar; besparing op de eerste aanschaf: f 35.000,— excl. BTW; incl. alle bijkomende kosten f 196.318,—. Totale besparing vooreerst f 44.378,—.

Overige relevante offertes.

De offerte van de fa. Bakker & Timmenga dd. 30-7-1991 kan geen doorgang meer vinden. Beide aangeboden instrumenten zijn in principe monumentwaardig. Voor een instrument is reeds een passende bestemming gevonden, voor de andere zijn serieuze onderhandelingen gaande. Gezien de uitspraak van de RdMz is voor de Boerderijkerk het spoor van een monumentaal orgel niet mogelijk.

M.b.t. de offerte van de fa. Feenstra-Grootegast geldt hetgeen ik op pag. 6 heb verwoord. Alhoewel aantrekkelijk in prijs zal het Engelse orgel slechts beneden bij het liturgisch centrum kunnen worden opgesteld, waarbij nodige bouwkundige aanpassingen nodig zijn. Het instrument komt echter uit een goed klinkende ruimte en zal qua klank ontoereikend zijn. In dat verband is ruim een ton ook veel geld voor een onbevredigend resultaat.

De fa. Feenstra is niet aangesloten bij de Vereniging van Orgelbouwers in Nederland (VON). De zakelijke en artistieke basis voor een contractverlening is niet duidelijk genoeg. Een beoordeling van de kwaliteit van zijn werk op basis van enkele overplaatsingen van op zich gave Engelse orgels welke alleen technisch herstel nodig hadden, is vooreerst onvoldoende. Feenstra zal zich eerst moeten profileren met enkele volledig nieuw gemaakt orgels, volledig door hemzelf vervaardigd. E.e.a. zal eerst moeten worden onderzocht, c.q. afgewacht alvorens er sprake van kan zijn dat Feenstra's aanbiedingen in behandeling kunnen worden genomen.

Deze criteria n.a.v. de stelling 'Algemeen' op pag. 5.

Alle overige binnengekomen reacties op Uw advertentie acht ik niet bruikbaar voor onze situatie, hetgeen ik reeds bij ons eerste gesprek op 28-8 j.l. heb kenbaar gemaakt.

Conclusie: vervangende nieuwbouw is op het eerste gezicht relatief kostbaar, doch dient gezien te worden als een diepteinvestering. Het best mogelijke resultaat kan echter hiermee worden gerealiseerd. Het aanbrengen van enkele reserveringen verlaagt de aanschafdrempel aanzienlijk.

Het aanschaffen van een gebruikt orgel blijft een goede mogelijkheid. Alleen de onzekerheid omtrent het verkrijgen van een werkelijk geschikt instrument voor de 'moeilijke' Boerderijkerk is vrij groot.

Het risico van iets grotere investering bij nieuwbouw is in dit stadium van het project nog niet relevant, daar eerst voldoende financiële middelen aanwezig zullen moeten zijn om een van de twee mogelijke opties reeel te kunnen bekostigen.

De aanschaf van een elektronisch orgel zal de eerste jaren mogelijk enige bevrediging scheppen, doch al gauw zal men merken artistiek en financieel-beleidsmatig een onjuiste keuze te hebben gemaakt. Bovendien wordt de eredienst er onrecht mee aangedaan. Indien een gebouw in slechte staat verkeert, komt men immers ook voor de keuze te staan van: in een keer goed voor decennia of om de 10 jaar iets doen, daarmee het probleem steeds voor zich uitschuivend. Voor volgende generaties zal het steeds moeilijker worden een dergelijke aanschaf te doen, tenzij zich andere vooruitzichten voordoen in het kader van SOW.

Voorkeraanbeveling.

Vooreerst acht ik de offerte-Ruiter het meest reeel en bovendien het aantrekkelijkst, zowel in financieel als in artistiek opzicht.

Het verdient aanbeveling om naast deze offerte nog enige andere orgelmakers uit te nodigen een offerte te maken op basis van de in dit rapport genoemde uitgangspunten.

Indien het zover komt maak ik voor U hiervoor een raamonschrijving, een globaal proef-bestek.

IV. AANBEVELINGEN M.B.T. DE TE VOLGEN PROCEDURE.

1. Zo spoedig mogelijk dient de orgelcommissie haar activiteiten te richten op het stichten van een orgelfonds en het voeren van acties ten behoeve daarvan.
2. In het kader van SOW en de multi-functionaliteit van de Kerkboerderij dient onderzocht te worden in hoeverre duidelijk is dat
 - a. de Boerderijkerk als wijkkerk de komende 10 a 20 jaar gehandhaafd zal blijven als zelfstandige NH-kerk danwel als SOW-kerk;
 - b. in geval van SOW-kerk de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen betrokken kan worden bij eventuele acties.
 - c. in geval-B de huidige vrije status van de NH-Kerkvoogdij zal wijzigen in die, welke aansluit bij de nieuwe Kerkorde voor de SOW-kerk.
Het verdient aanbeveling de problematiek van de orgelaanschaf steeds in deze procedurele wijzigingen te betrekken.
3. De landelijke NH Orgelcommissie, Uw adviseur en de plaatselijke orgelcommissie blijven intussen uitkijken naar de mogelijkheid van een geschikt bestaand orgel.
4. De plaatselijke orgelcommissie onderneemt o.l.v. Uw adviseur enkele orgelexcursies, teneinde een gericht beeld te krijgen, welk orgeltype voor de Boerderijkerk het meest geschikt is. Tijdens deze excursies zullen recent gemaakte instrumenten van diverse Nederlandse orgelmakers worden bezocht en beoordeeld.
5. De keuzebepaling van de orgelcommissie zal gedegen worden bediscussieerd met behulp van de adviseur.
De orgelcommissie doet daarna een aanbeveling aan de Kerkvoogdij inzake het uitnodigen van enkele orgelmakers om offerte uit te brengen.
6. N.a.v. de resultaten van de excursies onder punt 4 genoemd zal een globaal proefbestek door de adviseur worden opgesteld, welke na goedkeuring door de plaatselijke orgelcommissie, de orgelmakers ter hand zal worden gesteld. Daarop brengen zij hun offerte uit.
Een al dan niet snelle levertijd is niet zo relevant, aangezien de Kerkvoogdij eerst het financiële dekkingsplan grotendeels gereed moet hebben voordat een keuze-op-termin kan worden gemaakt. Dit zal naar ik aanneem ongeveer evenveel jaren vergen als de opgegeven langere levertijd van een orgelmaker.
Momenteel is nog niet te overzien hoe de levertijden van voor ons belangrijke orgelmakers over ca. 4 jaar zijn.
7. Intussen wordt een erkend orgelmaker uitgenodigd het jaarlijkse onderhoud van het huidige instrument op zich te nemen, waarbij in overleg met Uw adviseur zal worden bekeken, in hoeverre het mogelijk is het volume van het bestaande orgel iets te vergroten, zodat de eerstkomende jaren het huidige instrument nog dienst kan doen en derhalve uit de eerder gedane investering t.b.v. de aanachaf van dit instrument meer rendement kan worden gehaald.
Eventueel kan de keuze van een orgelmaker hiervoor mede worden gerelateerd aan de resultaten van hetgeen bij punt 6 is gememoreerd.